

Sygn. akt I CSK 255/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 czerwca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Bogumiła Ustjanicz

Protokolant Justyna Kosińska

w sprawie z powództwa P.

z siedzibą w W.

przeciwko A.A.

o nakazanie publikacji sprostowania i odpowiedzi prasowych,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 26 czerwca 2015 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 22 października 2013 r.,

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 270 (dwieście siedemdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.**

UZASADNIENIE

W związku z publikacją zamieszczoną w tygodniku „[...]” w dniu ... 2011 r. zatytułowaną „[...]”, powód w pozwie z dnia 22 lutego 2012 r. skierowanym przeciwko ówczesnemu redaktorowi naczelnemu tego tygodnika, B.B., domagał się nakazania pozwanemu opublikowania: sprostowania, jako nieprawdziwych, trzech wiadomości zawartych w artykule formułując treść sprostowań i tytuł pod jakim powinny być opublikowane oraz dwóch odpowiedzi również formułując ich treść i tytuł pod jakim powinny być opublikowane. Wskazał, że pozwany redaktor naczelny odmówił publikacji sprostowań i odpowiedzi mimo wezwania go do tej czynności w dniu 23 grudnia 2011 r. Wyrokiem zaocznym z dnia 5 września 2012 r. Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo, przy czym wyrok zapadł w stosunku do pozwanego A.A., wobec zmiany na stanowisku redaktora naczelnego. Po rozpoznaniu sprzeciwu tego pozwanego od wyroku zaocznego, Sąd Okręgowy wyrokiem ocnym z dnia 1 lutego 2013 r. utrzymał w mocy wyrok zaoczny. Apelacja pozwanego została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 22 października 2013 r. Sąd Apelacyjny zaaprobował niesporne między stronami ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji, z których wynikał fakt publikacji w dniu ... 2011 r. w tygodniku „[...]” artykułu zatytułowanego „[...]”, którego treść skłoniła powoda do domagania się, na podstawie obowiązującego w dacie publikacji art. 31 prawa prasowego, opublikowania sprostowania i odpowiedzi. Wobec odmowy dopełnienia tych czynności przez ówczesnego redaktora naczelnego tygodnika, powód wniósł powództwo; było ono uzasadnione. Sąd Apelacyjny zaaprobował ocenę prawną ustalonego stanu faktycznego, to jest przychylił się do poglądu Sądu pierwszej instancji o braku potrzeby badania i ustalania czy podlegające sprostowaniu fakty są nieprawdziwe w znaczeniu materialnym. Sprostowanie na gruncie prawa prasowego (art. 31 pkt 1) jest bowiem li tylko przedstawieniem przez zainteresowanego własnej wersji opisanych w materiale prasowym faktów, stąd też prezentowany obraz zdarzeń ujęty jest subiektywistycznie. W związku z tym obiektywna prawdziwość lub też nieprawdziwość danego faktu nie podlega badaniu w toku postępowania, nie było zatem potrzeby prowadzania przez Sąd pierwszej instancji postępowania

dowodowego w tym zakresie. W związku z odpowiedzią (art. 31 pkt 2 prawa prasowego) Sąd Apelacyjny wskazał, że treść materiału prasowego miała taki wydźwięk, że zagrażała dobrom osobistym powoda w postaci dobrego imienia, renomy, dobrej sławy, stąd też nakazanie opublikowania odpowiedzi w świetle powołanego przepisu, nie mogło być poczytane za wadliwe. Odnosząc się do kwestii podstawy prawnej rozstrzygnięcia, a to wobec utraty z dniem 14 czerwca 2012 r. mocy obowiązującej przez art. 31 i art. 33 ust. 1 prawa prasowego w następstwie odroczenia do tej daty przez Trybunał Konstytucyjny skutków jego wyroku z dnia 1 grudnia 2010 r. K 41/07 stwierdzającego niekonstytucyjność tych przepisów oraz zmiany, z dniem 2 listopada 2012 r., przepisów prawa prasowego w sposób nie przewidujący odpowiedzi, Sąd Apelacyjny aprobuje i w tym zakresie ocenę prawną Sądu pierwszej instancji, wskazał, że podstawę taką stanowią przepisy obowiązujące w dacie opublikowania materiału prasowego. Te przepisy bowiem zdecydowały o powstaniu oznaczonych roszczeń powoda i mimo zmiany stanu prawnego taką podstawę nadal stanowią. Inna wykładnia prowadziłaby do pozbawienia powoda ochrony prawnej.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego opartej na obu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c., pozwany, w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego, zarzucił naruszenie art. 2 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 14 września 2012 r. o zmianie ustawy- Prawo prasowe (Dz.U. z 2012 r., poz. 1136) zawierającego normę intertemporalną, nakazując stosować nowe przepisy i naruszenie art. 31a prawa prasowego w wersji obowiązującej po zmianach, przez ich niezastosowanie. Nadto skarżący zarzucił naruszenie art. 8 ust. 2 i art. 178 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 3 k.c. w związku z art. 31 pkt 1 i 2 a także art. 31 pkt 1 i 2 oraz art. 33 ust.1 prawa prasowego w wersji obowiązującej do 14 czerwca 2012 r. (ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – prawo prasowe, Dz.U. z 1984 r. Nr 5, poz. 24, ze zm.).

W ramach podstawy z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. skarżący zarzucił naruszenie art. 316 § 1, art. 217 § 1, art. 232 i art. 382 k.p.c., a także art. 328 § 2 w związku z art. 391 k.p.c.

We wnioskach kasacyjnych skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania

ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa w całości tak co do sprostowań jak i odpowiedzi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wyrokiem z dnia 1 grudnia 2010 r. Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 46 ust.1 oraz art. 31 i art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. - Prawo prasowe są niezgodne z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez to, że nie zachowują wymaganej precyzji określenia znamion czynu zagrożonego karą. Zarazem w punkcie II wyroku wskazano, że powyższe przepisy tracą moc obowiązującą z upływem osiemnastu miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Zważywszy, że wyrok Trybunału został opublikowany w dniu 13 grudnia 2010 r., wskazane przepisy przestały obowiązywać z dniem 14 czerwca 2012 r., co oznacza, że w dacie wydania wyroku zaocznego nie obowiązywały. Z kolei, w dacie wydania wyroku ocnego (1 luty 2013 r.) obowiązywał już, od 2 listopada 2012 r., nowy stan prawny wprowadzony ustawą z dnia 14 września 2012 r. o zmianie ustawy- Prawo prasowe. Nie oznacza to jednak, że na skutek tak ukształtowanego stanu prawnego sądy nie mogły w sprawie orzekać na podstawie przepisów obowiązujących w dacie powstania roszczenia to jest w dacie opublikowania materiału prasowego, którego dotyczyły sprostowania i odpowiedzi.

Odroczenie przez Trybunał Konstytucyjny mocy obowiązującej przepisu uznanego za niekonstytucyjny oznacza, że Trybunał, mimo stwierdzenia niezgodności aktu z przepisami wyższego rzędu, działając w granicach kompetencji, utrzymuje w mocy normę prawną. Tak więc, w okresie odroczenia niekonstytucyjny przepis zachowuje moc obowiązującą i należy go stosować jako element obowiązującego systemu prawnego. Tym samym wyłączony jest skutek retrospektywny takiego wyroku (tak m.in. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 2003 r., III CZP 45/03, z dnia 24 stycznia 2004 r., i z dnia 23 czerwca 2005 r., III CZP 35/05, a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2011 r., I CSK 410/10). Tak więc, skoro w dacie opublikowania materiału prasowego, w dacie odmowy redaktora naczelnego opublikowania sprostowania i odpowiedzi oraz w dacie wniesienia pozwu obowiązywały art. 31 i art. 33 prawa prasowego to oznacza to, że powód uzyskał na podstawie tych przepisów oznaczone roszczenie

i przez wniesienie pozwu podjął jego realizację. W toku procesu, w okresie od 14 czerwca 2012 r. do dnia 2 listopada 2012 r. w obowiązującym porządku prawnym w ogóle nie było instytucji ani sprostowania prasowego ani odpowiedzi prasowej. Powstanie roszczenia, które nie może doznać zaspokojenia wobec następczego upadku podstawy prawnej nie uzasadniało jednak traktowania wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo jako wydanego bez podstawy prawnej. Sytuacja taka uzasadniała stwierdzenie istnienia luki prawnej i prowadziłyby do poszukiwania podstawy prawnej w obowiązujących instytucjach prawnych najbardziej zbliżonych. W okolicznościach faktycznych sprawy takiej podstawy sądy mogłyby upatrywać w przepisach kodeksu cywilnego dotyczących ochrony dóbr osobistych. Potrzeba taka ostatecznie jednak w sprawie nie powstała, ponieważ w chwili wyrokowania wyrokiem ocnym, a ten wyrok stał się przedmiotem kontroli instancyjnej, luka prawna została wypełniona przez ustawodawcę zmienionymi przepisami prawa prasowego oraz normą intertemporalną ujętą w art. 2 ustawy z dnia 14 września 2012 r. Niewątpliwie jest, że ustawodawca zmieniając z dniem 2 listopada 2012 r. prawo prasowe wyeliminował z porządku prawnego odpowiedź natomiast uprawnienie do wystąpienia z wnioskiem o sprostowanie (na podstawie przepisów ustawy w nowym brzmieniu) ograniczył do trzech przypadków, z których żaden, wbrew stanowisku skarżącego, nie obejmuje takiej sytuacji jaka powstała w sprawie niniejszej (por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2014 r. I CSK 387/13, niepubl.). Nie budzi jednak wątpliwości, że przepisy intertemporalne powinny regulować i taką sytuację. Trybunał Konstytucyjny zwracał uwagę, że jeżeli stosuje art. 190 ust. 3 Konstytucji RP, to ustawodawca, wprowadzając nowe przepisy, powinien w sposób przemyślany kształtować postanowienia intertemporalne, aby możliwe było zminimalizowanie negatywnych następstw działania przepisów uznanych za niekonstytucyjne, co jest nie do przecenienia z punktu widzenia zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przezeń prawa, przy uwzględnieniu nadto okoliczności, że wiele spraw, mających za podstawę roszczenia wykreowane przepisami uznanymi za niekonstytucyjne, pozostaje w toku (por. uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 lutego 2012 r. P 17/10, OTK-A 2012/2/14). W sytuacji kiedy ustawodawca nie obejmuje regulacją intertemporalną stanów niewątpliwie pojawiających się na styku

zmieniających się przepisów, poszukiwania właściwej normy prawa międzyczasowego kierować należy ku zasadom ogólnym tego prawa, a taką zasadą jest zasada *tempus regit actum* (por. uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 18 października 1995 r. III AZP 29/95, OSNP 1996 r., nr 8, poz.107; z dnia 20 marca 2003 r. III CZP 4/03, OSNC z 2003 r., nr 12, poz.162). Zgodnie z tą zasadą skutki zdarzenia prawnego ocenia się według przepisów prawa materialnego obowiązujących w chwili gdy dane zdarzenie nastąpiło (por. też uzasadnienie in fine uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2014 r. III CZP 67/14, Biul. SN 2014/10/7). Tak więc, zważywszy, że zdarzenia konstytuujące w rozpoznawanej sprawie roszczenia powoda o opublikowanie sprostowań i odpowiedzi miały miejsce przed utratą mocy obowiązującej art. 31 i 33 ust. 1 prawa prasowego, do oceny tych zdarzeń zastosowanie znajdują te przepisy. Z tych względów nietrafne są zarzuty skarżącego, że wobec utraty mocy obowiązującej art. 31 prawa prasowego, przepis ten nie mógł być podstawą rozstrzygnięcia. Tym samym nietrafne są zarzuty naruszenia wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów Konstytucji RP skoro brak było podstaw do przyjęcia, że sądy orzekły w sprawie z naruszeniem prawa.

Wśród dalszych zarzutów zawartych w skardze kasacyjnej wyodrębnić należy te, które pośrednio lub bezpośrednio dotyczą samej istoty instytucji sprostowania prasowego przez odwołanie się do ujęcia obiektywizującego, zgodnie z którym sprostowaniu podlegają jedynie informacje obiektywnie nieprawdziwe; tymczasem Sąd Apelacyjny opowiedział się za koncepcją uznającą konieczność subiektywnego ujmowania tej instytucji.

Zasadniczą funkcją sprostowania jest umożliwienie zainteresowanemu, a więc osobie, której dotyczą fakty przytoczone w prostowanym materiale prasowym (art. 33 ust. 2 pkt 2 prawa prasowego), przedstawienia własnej wersji zdarzeń. Instytucja sprostowania stanowi szczególny mechanizm prawa prasowego pozwalający opinii publicznej na zapoznanie się ze stanowiskiem drugiej strony sporu, umożliwia zainteresowanemu zajęcie własnego stanowiska i przedstawienia swojej wersji wydarzeń umożliwiając mu dotarcie do opinii publicznej z własną prawdą, za pośrednictwem tego samego środka przekazu, w którym ukazały się uprzednio informacje oddziałujące na jego wizerunek. Tak więc przedmiotem

sprostowania są informacje (fakty) nieprawdziwe zdaniem wnoszącego o sprostowanie. W świetle tej koncepcji redaktor naczelny nie ma prawa odmówić sprostowania danej informacji na tej tylko podstawie, że wedle jego oceny fakty zawarte w informacji prasowej są prawdziwe. Koncepcja subiektywnego ujmowania sprostowania przeważa w orzecznictwie Sądu Najwyższego i skład rozstrzygający sprawę ten nurt orzecznictwa podziela (por. postanowienie SN z dnia 2 marca 2001 r., V KKN 631/98, postanowienie SN z dnia 5 sierpnia 2003 r., III KK 13/03, uchwałę składu siedmiu sędziów SN z dnia 18 lutego 2005 r., III CZP 53/04, wyrok SN z dnia 15 maja 2008 r., I CSK 531/07). Przyjęcie subiektywnej koncepcji sprostowania sprawia, że przedmiotem procesu sądowego jest przede wszystkim kontrola zasadności dokonanej przez redaktora naczelnego odmowy opublikowania żądanego sprostowania w świetle przesłanek przewidzianych w art. 31-33 prawa prasowego. Zważywszy, że obiektywna prawdziwość faktu stanowiącego przedmiot sprostowania nie stanowi, w świetle tej koncepcji, przesłanki uzasadniającej odmowę sprostowania, obiektywna prawdziwość, bądź nieprawdziwość faktu zawartego w materiale prasowym nie podlegała badaniu w toku postępowania. Z tych względów niezasadne okazały się zarzuty naruszenia przepisów prawa procesowego, to jest art. 217, art. 232, art. 382 k.p.c. Ponadto uzasadnienie zaskarżonego wyroku spełnia wymogi stawiane przez art. 328 § 2 k.p.c. i w pełni umożliwiało kontrolę kasacyjną.

W świetle powyższego skarga kasacyjna podlegała oddaleniu (art. 398¹⁴ k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 108 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. w związku z §11 ust. 1 pkt 2 i § 5 oraz § 13 ust. 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 461 ze zm.).